

SEKUNDÁRNÍ MINERALIZACE URANOVÉHO LOŽISKA JELENÍ VRCH U HORNÍCH HOŠTIC V RYCHLEBSKÝCH HORÁCH

**Secondary mineralization from uranium deposit Jelení vrch
near Horní Hoštice in the Rychlebské hory Mts.**

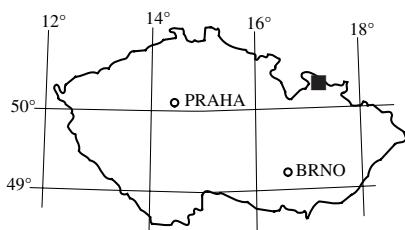
PETR PAULIŠ¹ – FRANTIŠEK NOVÁK² – JAROMÍR ŠEVCÚ³

¹ Smiškova 564, 284 01 Kutná Hora

² Dolní 265, 284 01 Kutná Hora

³ ÚNS, a. s. – Výzkum, Vítězná 425, 284 03 Kutná Hora

(04-43 Bílý Potok)

Key words: uranium deposit, anglesite, apatite, hemimorphite, kasolite, langite, mottramite, parsonsite, pyromorphite, uranophane-beta, vanadinite, Horní Hoštice, Czech Republic

Abstract: The secondary minerals have been recently found on the dumps of the uranium deposit at Jelení vrch near Horní Hoštice in Rychlebské hory Mts.: anglesite, apatite, hemimorphite, kasolite, langite, mottramite, parsonsite, pyromorphite, uranophane-beta and vanadinite.

Uranové ložisko Jelení vrch, někdy označované jako Jelen či Horní Hoštice, se nachází v Rychlebských horách, na j. svahu vrchu Jelen (702 m), 4 km z. od Horních Hoštic. Hydrotermální žilné ložisko bylo objeveno v roce 1957 emanačním průzkumem prováděným v měřítku 1 : 5 000.

Ložiskovou oblast tvoří směžnické ortoruly (migmatity hoštické klenby) a úzké pruhy stroňské parasérie, které jsou ve formě veknutých synklinál zavrásněny do sektoru ortorul a migmatitů. Na ložisku jsou vyvinuty čtyři systémy dislokací a žil. Ekonomicky významné jsou příčné dislokace směru 290°–310° s úklonem 65°–75° k západu a nejmladší sj. dislokace s úklonem k východu (ŠURÁN a VESLÝ 1982).

Po mineralogické stránce je tato lokalita podobná nedalekému uranovému ložisku Zálesí, jen je svým vývojem poněkud chudší. Podobně jako v Zálesí i zde je na žilách možné odlišit tři mineralizační stadia (FOJTKA et al. 1971). Ekonomicky nejvýznamnější a nejstarší je křemen-chalkopyrit uraninitové stadium. Kromě uraninitu, který tvoří na žilách čočkovité agregáty malého plošného rozsahu s mocností od 1 do 20 cm, a vtroušeného chalkopyritu, ho tvoří až 10 cm velké zrnité agregáty clauthalitu, coffinit, dolomit a hematit.

Minerály arsenidového stadia jsou oproti Zálesí poměrně řídké až vzácné. Zjištěna byla pouze jedna generace skutteruditu, mladší než nikelín, dále rammelsbergit, safflorit a kobaltit. Rudní minerály zarůstají do křemen-karbonátové

žiloviny. V sulfidickém stadiu je vedle pyritu, chalkopyritu a kalcitu poměrně hojný sfalerit a galenit. Oba vytvářejí i větší shluky, sfalerit tvoří též drúzy drobných černých krystalů.

Mineralogicky zajímavé jsou zdejší uranové sekundární minerály, které studovali MRÁZEK a NOVÁK (1984). K nejhojnějším patří hydratované oxidy uranu a olova, tvořící celistvé agregáty zemitého či voskového vzhledu. Jejich barva kolísá od červenooranžové až po žlutou; v jejich jádře bývá často zbytek nepřeměněného uraninitu. Tyto oxidy jsou tvořeny směsí fourmarieritu a wölsendorfitu, vzácný je masuyit a kasolit.

Z dalších sekundárních minerálů uranu je poměrně hojný žlutý uranofán, metatorbernit a metaautunit.

Při mineralogické revizi haldy štoly č. 2, která byla provedena v letech 2001–2002 (Jaromír Kyrš z Fryčovic), bylo objeveno několik zajímavých, z lokality dosud nepopsaných sekundárních nerostů. Mineralogický materiál byl identifikován rentgenograficky (Mikrometou II s pomocí difraktografu GON 3). Chemické složení bylo sledováno energiově disperzním mikroanalayzátorem LINK 860/2 ve spojení s rastrovacím mikroskopem Tesla BS 300.

Stručný popis nově zjištěných minerálů

Anglesit vytváří velmi drobné, max. 0,4 mm velké hnědočervené až oranžově hnědé, nedokonale vyvinuté pyramidální krystalky diamantového lesku, které narůstají na větší jehličkovité krystaly hemimorfitu.

Apatit je součástí šedobílých, místy slabě nazelenalých až světle modrozelených povlaků až celistvých kůr a drobných, nedokonale kulovitých agregátů na křemenné žilovině. Místy na něj vzácně narůstají drobné ježkovité agregáty vanadinitu. Rentgenograficky a pomocí EDX bylo prokázáno, že tento materiál je značně nehomogenní a je tvořen mikrokristalickou směsí apatitu s pyromorfitem s menší příměsí anglesitu, vanadinitu a křemene.

Kasolit se na hoštickém ložisku vyskytuje jenom vzácně ve formě 0,2–0,3 mm velkých samostatných polokulovitých agregátů v drobných puklinách v žilném křemenci. Jsou sytě žluté, místy až hnědavě žluté, složené z radiálně paprsčitě uspořádaných, silně lesklých jehličkovitých krystalů. MRÁZEK a NOVÁK (1984) ověřili ze Zálesí a Horních Hoštic rentgenograficky pouze kasolit, který byl spolu s uranofánem a wölsendorfitem součástí celistvých oranžových gumitů.

Langit se vyskytl jen vzácně ve vzorku alterované horniny s křemenem a s povlaky limonitu. Langit tvoří blankytině modré až modrozelené, perleťově lesklé, šupinkaté a vzácněji též jehličkovité krystalky 0,3–0,5 mm velké. Spolu s langitem se na vzorku objevují špinavě šedozelené bradavčité až polokulovité agregáty mottramitu.

Mottramit se v Horních Hošticích vyskytuje jen velmi vzácně v křemenné kavernózní žilovině s drobnými drúzami šedého až nafialovělého křemene. V asociaci s ním jsou přítomny též matné, křídově bílé práškovité agregáty pyromorfitu s příměsí apatitu, které jsou mladší než mottramit, a vzácněji též tenké hnědavé povlaky limonitu. Mottramit tvoří špinavě zelené, matně lesklé, jemně krystalické povlaky a tenké kůry o síle 0,1 mm, nasedající na krystaly nafialovělého křemene. Též se vyskytuje jeho až 1 mm velké polokulovité agregáty, tvořené radiálně paprscitě uspořádanými, nedokonale vyvinutými sloupečkovitými až jehličkovitými krystaly. EDX analýzy vzorků z Horních Hoštic potvrzují hlavní složky PbO, CuO, V₂O₅ a poměrně vysokou příměs SiO₂ z křemene v podložce a CaO a P₂O₅ z doprovodného apatitu. Mottramit je pro Horní Hoštice novým minerálem a je to jeho třetí výskyt v České republice. Horní Hoštice jsou vedle Vrančic (MRÁZEK a ŠVIHNOS 1980) a Jáchymova (ONDŘUŠ et al. 1997) třetí lokalitou mottramitu v České republice.

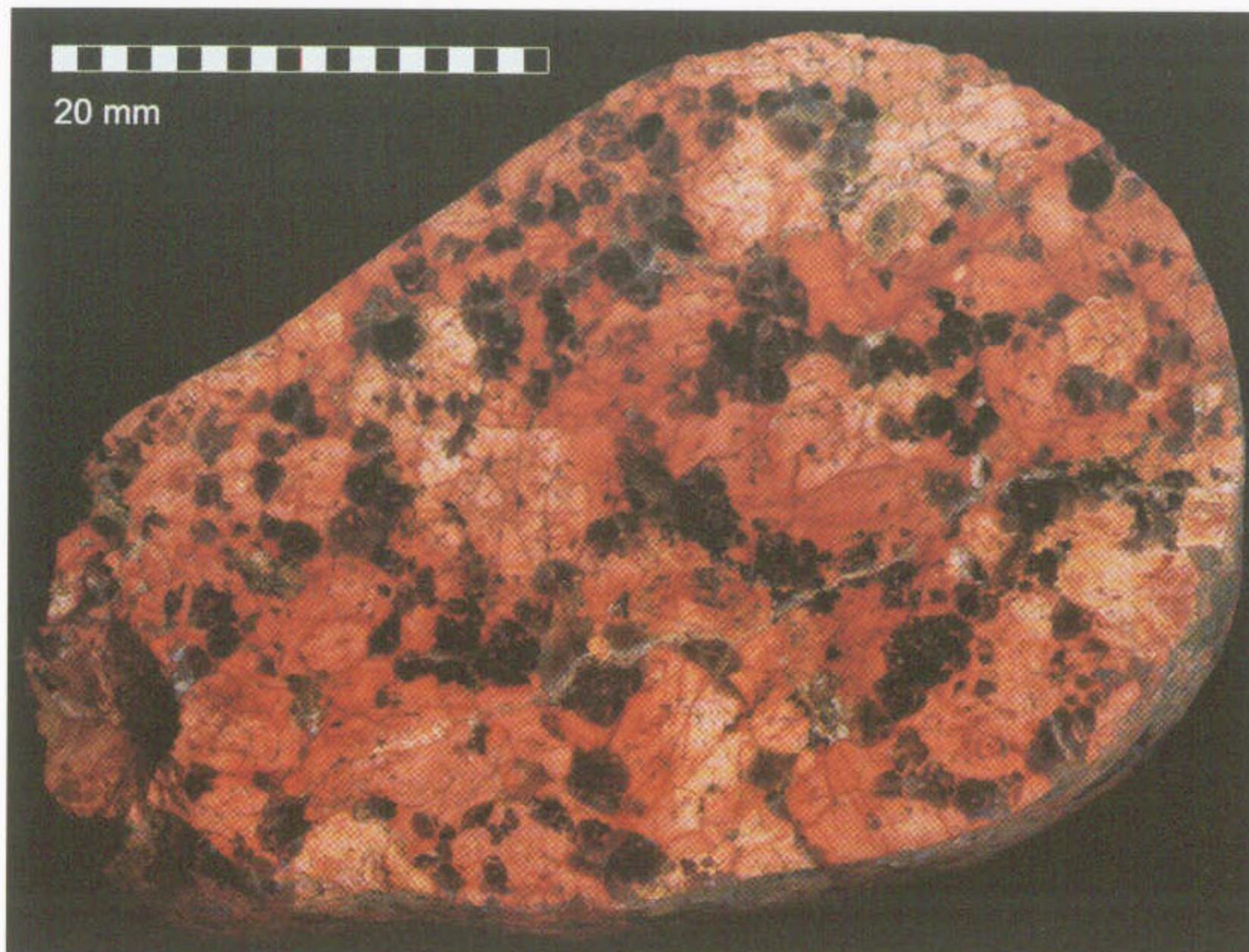
Parsonsit se vyskytuje vzácně na křemenné žilovině v asociaci s bílými celistvými až práškovitými povlaky a výplněmi dutin a černými povlaky Mn-oxidů. Tvoří sytě žluté až žlutohnědé snopkovité agregáty tvořené skelně lesklými jehličkovitými krystaly o velikosti v 0,1 mm. Vyskytuje se též jako souvislé, až 0,5 mm silné povlaky ukončené polokulovitými agregáty a též práškovitými povlaky. Horní Hoštice jsou vedle Zálesí (MRÁZEK a NOVÁK 1984) a Jáchymova (ONDŘUŠ et al. 1997) třetí zaručenou lokalitou tohoto vzácného minerálu v České republice.

Vanadinit se na ložisku v Horních Hošticích vyskytuje jen velmi vzácně na puklinách křemenné žiloviny spolu s černými povlaky Mn-oxidických nerostů a se sedoblfými, namodralými, nazelenalými až nažloutlými povlaky a slabými ledvinitými kůrami apatitu s pyromorfitem. Na tyto kůry nasedají žlutohnědé skelně až diamantově lesklé, až 1 mm velké, dlouze prizmatické až jehličkovité krystaly vanadinitu. Nejčastěji jsou seskupeny do snopkovitě, vejřnatě až ježkovitě uspořádaných aggregátů. Vanadinit je členem skupiny apatit-pyromorfitu a tvoří izomorfní řadu s pyromorfitem a mimetezemitem. Jak však potvrzuje jeho EDX analýzy, v Horních Hošticích jde o krajní člen této řady bez větších příměsí pyromorfitové a mimetezitové složky. Horní Hoštice jsou po Vrančicích (MRÁZEK a ŠVIHNOS 1980) druhou lokalitou vanadinitu v České republice.

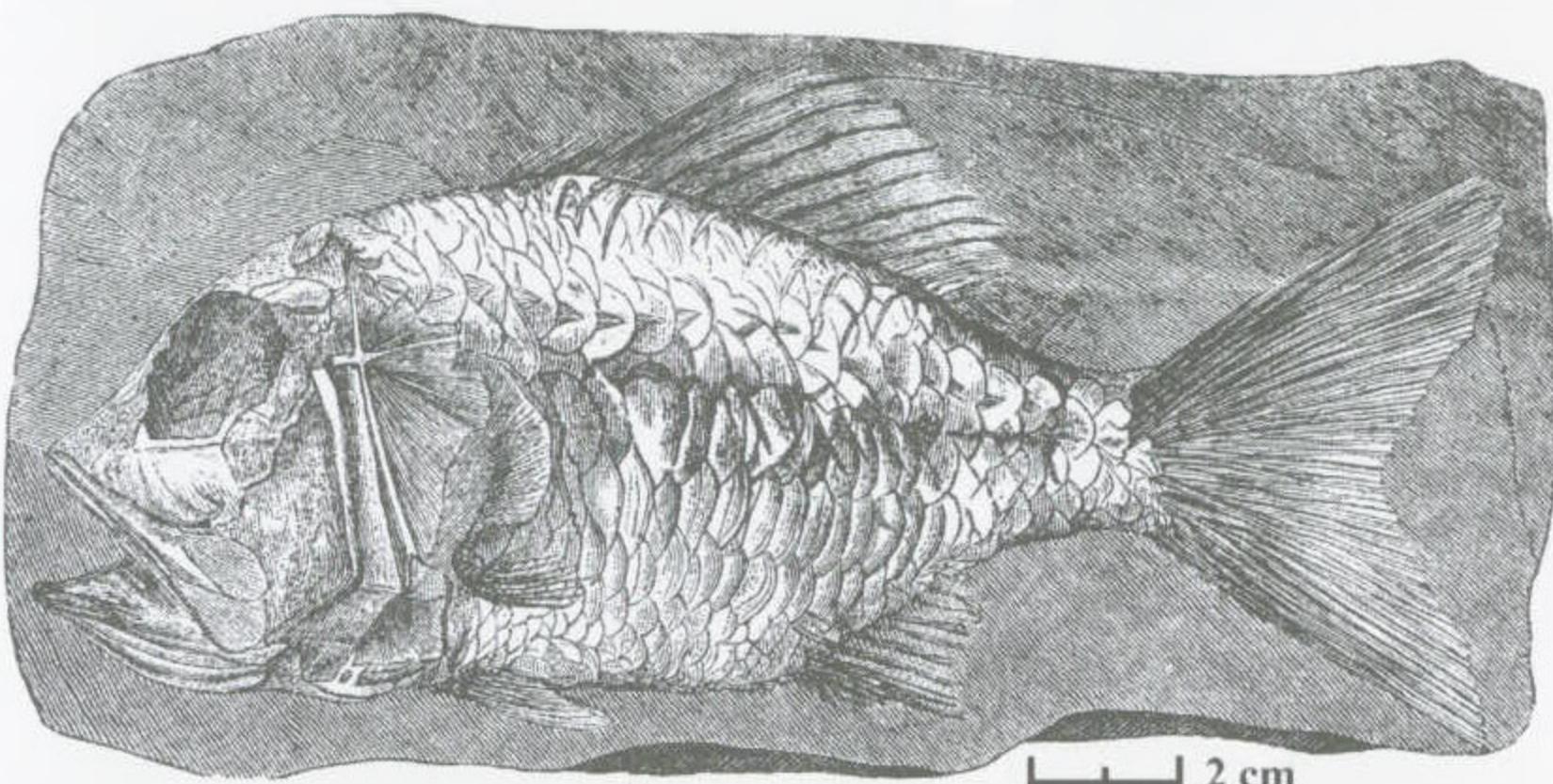
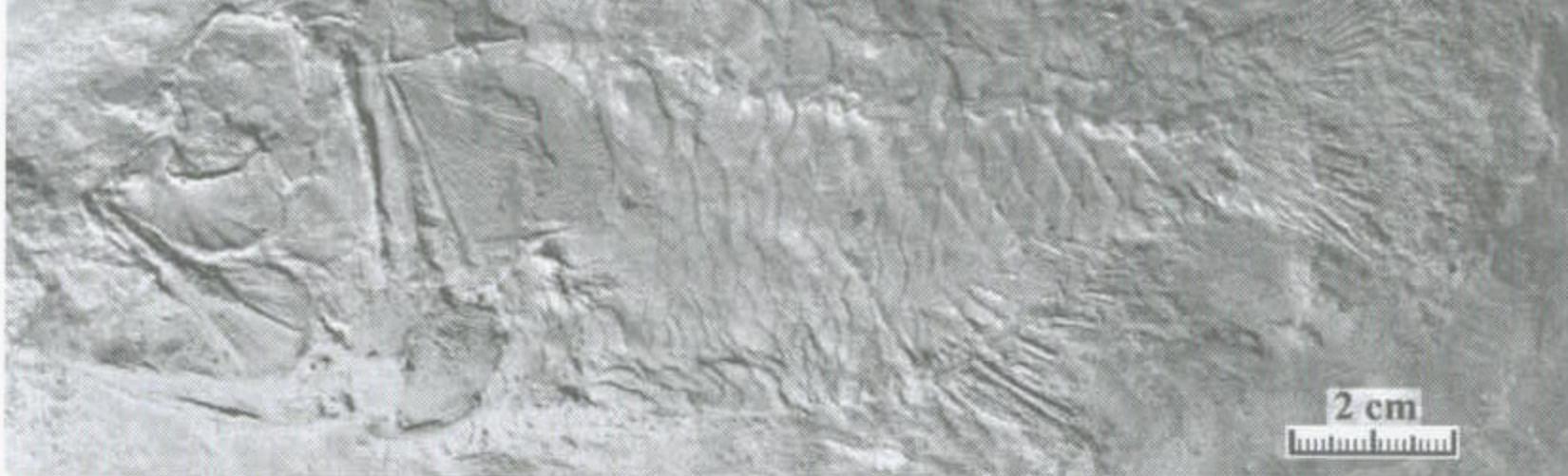
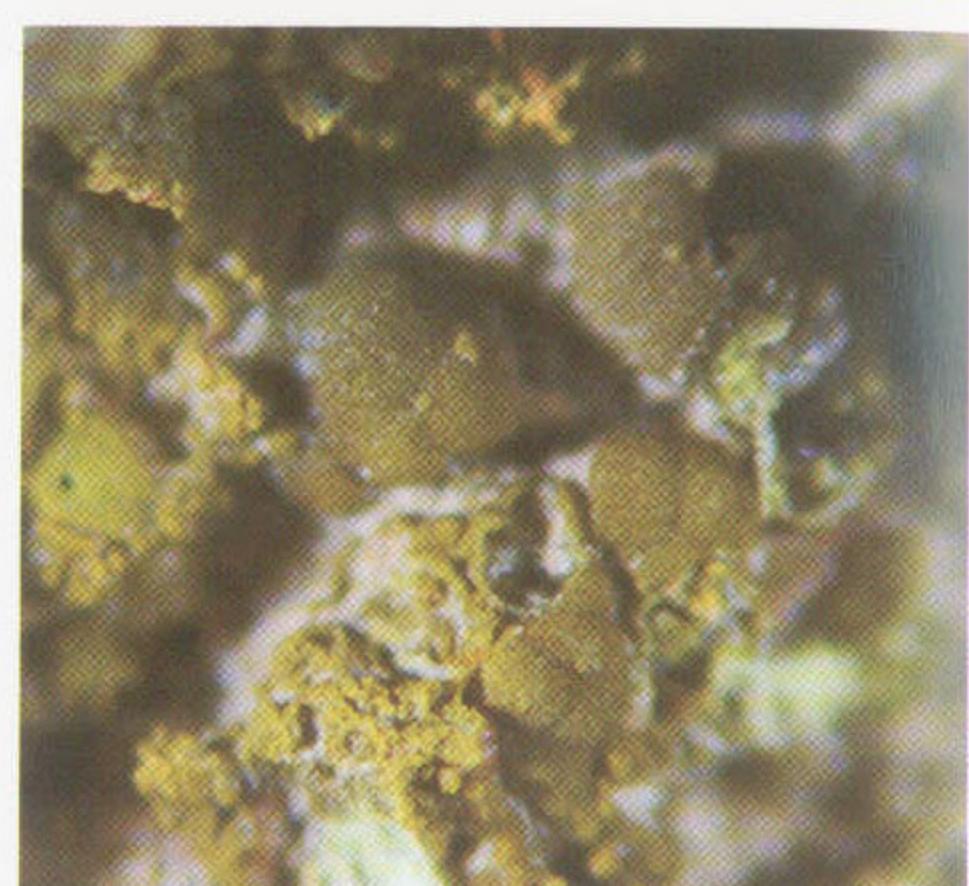
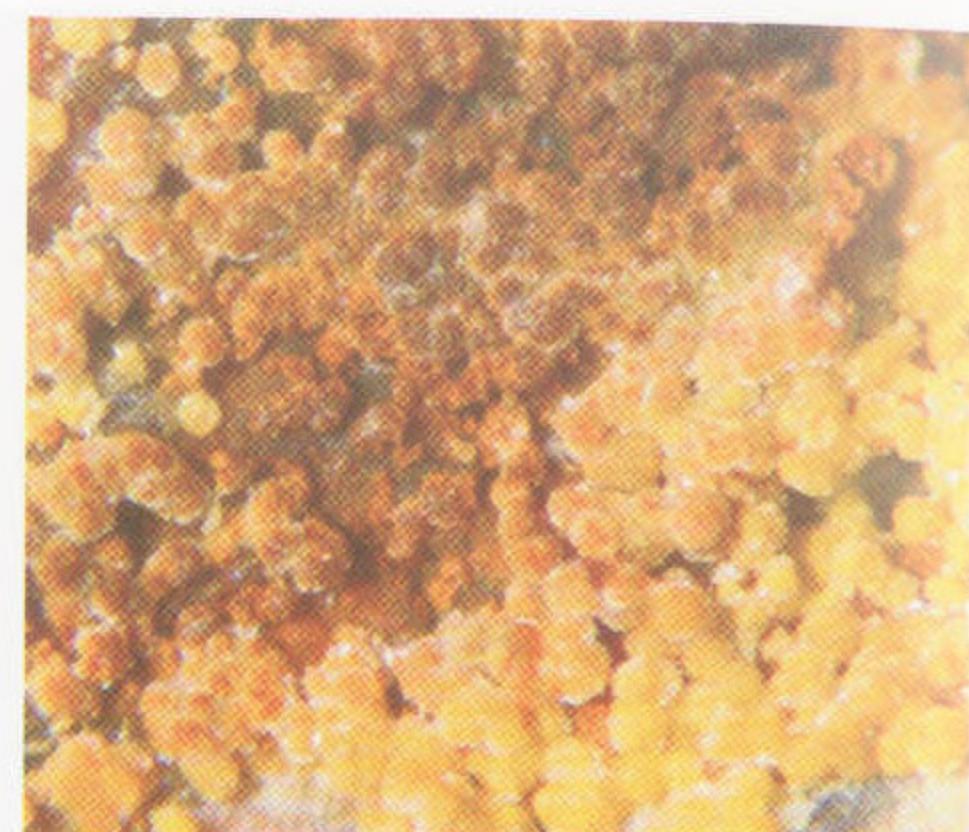
Literatura

- FOJT, B. et al. (1971): Mineralogický a geochemický výzkum rudních ložisek a drobných výskytních kyzů a rud barevných kovů v oblasti východních a středních Sudet, ložiska Zálesí u Javorníka – Horní Hoštice – Bílá Voda – Lesní Čtvrt. – MS Brno.
- MRÁZEK, Z. – NOVÁK, M. (1984): Sekundární minerály ze Zálesí a Horních Hoštic v Rychlebských horách, severní Morava. – Čas. Morav. Muz., Vědy přír., 69, 7–35. Brno.
- MRÁZEK, Z. – ŠVIHNOS, I. (1980): Nové minerály z Vrančic. – Čas. Mineral. Geol., 25, 1, 95–96. Praha.
- ONDŘUŠ, P. – VESELOVSKÝ, F. – HLOUŠEK, J. – SKÁLA, R. – VAVŘÍN, I. – FRÝDA, J. – ČEJKA, J. – GABAŠOVÁ, A. (1997): Secondary minerals of the Jáchymov (Joachimsthal) ore district. – J. Czech geol. Soc., 42, 4, 3–76. Praha.
- ŠURÁŇ, J. – VESELÝ, T. (1982): Malá uranová ložiska krystalinika Českého masivu, IV. část: Oblast východních Čech a Moravy. – Geol. Hydrometalurg. Uranu, 6, 4, 3–50. Stráž pod Ralskem.

Mikrofotografie v příloze IV

Fotografie leštěného nábrusu hrubozrnného biotitického ragunda granitu.
K článku D. Nývlt a A. Dudka na str. 97

1. Jehličkovité krystaly kasolitu z Horních Hoštic, skutečná velikost krystalků je 0,2 mm.
2. Polokulovité agregáty mottramitu z Horních Hoštic, skutečná velikost agregátu je 1 mm.
3. Ježkovité agregáty vanadinitu z Horních Hoštic, skutečná velikost agregátu je 1 mm.

Foto Z. Dvořák

K článku P. Pauliše, F. Nováka a J. Ševců
na str. 176

1. Odlitek originálního exempláře rodu Hoplopteryx (č. orig. Oc 11 – coll. Národní muzeum).
2. Perokresba A. Friče zhotovená podle odlitku na obr. 1.
3. Falzifikát ryby (YA 533 – coll. Česká geologická služba).

K článku B. Ekrtu na str. 121